

Henkilöt vasemmalta oikealle: Keskustelun puheenjohtaja Nils Björklund sekä Jorma Ahvenainen, C. J. Gardberg, Eero Niirikoski, Lauri Putkonen, Hannu Soikkanen ja Olavi Syrjänen.

Kaiken takana on ihminen

Valtakunnalliset Tekniikan Museopäivät järjestettiin tänä vuonna yhdeksännen kerran. Aiheena oli Teollisuus-ihminen-museo. Museoväkeä oli kokoontunut runsain joukoin kuulemaan päivien antia ja ottamaan osaa tutustumisretkeen Billnäsin ja Fiskarsin vanhaan ruukkimiljööseen. Tässä artikkelissa keskitytään museopäivien paneelikeskusteluun, jossa mielipiteet sinkoivat terävinä ja rakentavina.

Dynaamisuus tuo ongelmia

Hannu Soikkanen korosti historian-tutkijana sitä, että teollinen kulttuuri on niin nuorta ja nopeasti muuttuvaa, että juuri tämä dynaamisuus luo oman problematiikkansa dokumentointiin. Teollisuus voidaan joko käsittää suppeampana, tuotantona ja tuotannon historiana, tai laajempaan. Tällöin mukana ovat myös koko teollisuusmiljöö ja elämänmuoto. Suuressa maailmassa on nyt muotina dokumentoida teollisuuden historiaa juuri tässä laajemmassa mielessä. Tällöin meidän arkipäivämme on siinä määrin muuttunut, että teollisuuden alkuaikojen arkipäivä käy meille tuntemattomaksi ja problemaattiseksi.

Eräänä pop-alueena Hannu Soikkanen mainitsi mentaliteettien historian, jossa käsitellään ihmisen käsitystä itsestään toisiin ihmisiin ja luontoon nähden. ”Uskaltaisn sanoa, että meillä on kaksi suurta murrosta teollisen miljöön historiassa, jotka pitäisi kii-reesti dokumentoida”, Hannu Soikkanen totesi. ”Toinen murros on, kun siirrytään agraarista yhteiskunnasta teolliseen yhteiskuntaan, urbaanisuu-teen. Toinen syvä murros tapahtuu

teknologian vaikutuksesta teollisuus-yhteiskunnassa”. Siksi Hannu Soikkanen pitää esineellisen dokumentaation rinnalla tärkeänä myös perinnetietouden keräämistä, erityisesti syvähaastattelujen muodossa. Näin Soikkasen mukaan tavoitettaisiin mentaliteettien historia.

Tällä hetkellä ovat yhden teollisuus-yrityksen hallitsemat yhteisöt hajoamassa. Teollisuusyrityksillä joko menee huonosti tai ne ovat monipuolistuneet. Nyt olisi Soikkasen mukaan jo kiire kerätä dokumentaatiota tällaisista Suomelle ja Pohjoismaalle tyypillisistä yhteisöistä.

Lauri Putkosen mielestä Hannu Soikkasen esittämä ajatus yhden teollisuusyrityksen hallitsemasta yhteisöstä on mielenkiintoinen. Ovathan esim. Lievestuore, Tervakoski ym. teollisuuslaitokset vaikeuksissa. Ei liene kuitenkaan kovinkaan helppoa mennä esim. Lievestuoreelle tutkimaan ihmisten suhtautumista työhönsä, johon he mahdollisesti jo ovat turhautuneet eivätkä välttämättä enää koe tärkeäksi. ”Olen kuitenkin sitä mieltä, että vielä voisimme saada kerättyä paljon arvokasta tietoa, kun ihmiset ovat vielä paikkakunnalla ja heillä on runsaas-

ti kerrottavaa”, Lauri Putkonen totesi.

Ensin myydään koneet sitten mietitään museoa

C. J. Gardberg toi omassa puheenvuorossaan esiin suhteellisen uuden käsitteen ”teollisuusarkeologia”. Konkreettisina toimenpiteinä meillä on suoritettu kaivauksia sellaisilla paikoilla, joissa on ollut vanhoja ruukkeja. Esim. Uudessakaupungissa oli Suomen vanhin, vuonna 1681 perustettu lasiruukki, paikalla, jossa nyt on Sokoksen tavaratalo. Kun tavarataloa rakennettiin löytyi melkoinen kokoelma lasinsirpaleita.

Myös muita vanhoja teollisuuspaikkoja on olemassa, kuten esim. rautaruukit. Masuunejakin maassamme on ollut yli 90 ja monia kannattaisi tutkia. Kun ilmiötä katselee museolaitoksen kannalta, niin Gardbergin mielestä olemassa olevia rakennuksia on käsitelty lähinnä rakennussuojelun kannalta. ”Meidän olisi saatava muutama oikein hyvä museo, jotka kertoisivat teollisuuden toiminnasta”, Gardberg totesi. ”Valitettavasti on tuntunut siltä, että Suomessa ei ainakaan teollisuuspiireissä oikein tiedetä millä tavalla museoita tehdään. Kun esim. Forssassa teollisuus lopetettiin, niin

kaikki rakennukset tyhjennettiin ja koneet myytiin pois. Vasta tämän jälkeen ruvettiin miettimään museota, kun jäljellä ei ollut muuta kuin tyhjä huoneet!”

Eero Niinikoski peräänkuulutti museoalan asiantuntemusta sinne missä sitä tarvitaan. ”Suomessa on museoalan asiantuntemusta, mutta kun sitä tarvitaan sitä ei aina saada paikalle. Voimat ovat jossakin, mutta ne eivät aina ole oikeassa paikassa.”

Ei juttuja ja vitsejä historiikkiin

Jorma Ahvenainen ryöpytti yrityshistoriikkien toimeksiantajia. Hänen mielestään toimeksiantajat vaativat, että yrityshistoriikin ”pitää mennä kansaan”, siinä pitää olla juttuja ja vitsejä. ”Olen löytänyt näitä vitsejä Mikkelistä elinkeinoelämän keskusarkistosta sellaisesta huoneesta, jonka päällä on otsikko KONKURSSIIN MENNEET YRITYKSET”, Ahvenainen naurahti (ja koko auditorio hänen mukanaan). Vaatimus, että historiikissa pitää olla juttuja ja vitsejä on Ahvenaisen mukaan mieletön. ”Ei ole sellaista yritystä, joka olisi säilynyt meidän päiviimme saakka, jossa aika on käytetty juttujen ja vitsien kertomiseen.”

Yrityksille, jotka aikovat kirjoittaa yrityshistoriikkiin *Jorma Ahvenainen* antaa hyvän neuvon: Mikkelissä oleva Elinkeinoelämän keskusarkisto on ottanut tehtäväkseen välittää yrityksille kirjoittajia.

Puheenjohtaja *Nils Björklund* painotti vuorostaan, että teknillisten ja miljööominaisuuksien rinnalla tulisi dokumentoida myös talous, kannattavuusluvut ja kustannustekijät, sillä juuri näissä tapahtuva painoarvojen siirtyminen pakottaa uuteen tekniikkaan. ”Teollisuuden pyrkimys pysyä elossa on primaarinen pyrkimys”, *Nils Björklund* totesi. ”Muut saa väistyä! Siksi vanhoja menetelmiä hävitetään ja vanhasta jää jäljelle vain sattumanvaraisia fragmentteja. Näin yleensä jokainen elävä tuotantolaitos on sekoitus vanhaa ja uutta ja on jatkuvassa muutostilassa taloudellisista syistä. Koska rakennus edustaa suurta taloudellista investointia, se säilyy yleensä paljon kauemmin kuin irtaimisto. Silloin voi tuntua siltä, kuin ulkoisissa olosuhteissa ei tapahtuisikaan suuria muutoksia.”

Lauri Putkosen mielestä dokumentointi vaatii valtakunnallista suunnitelmallisuutta ja asiansa hallitsevaa tutkijajoukkoa. ”Mutta kuka ottaa vastatakseen suunnittelusta ja koordinoimisesta ja kuka kouluttaa tutkijat?” Ai-

kuulalaakerit - rullalaakerit tarvikkeet

heesta on äskettäin ilmestynyt kaksi selvitystä.

Opetusministeriön asettama työväenperinneyöryhmä II katsoi mm., että museoviraston mahdollisuuksia suoriutua teollisen ympäristön inventointi- ja dokumentointitehtävistä tulisi olennaisesti parantaa.

Esitetään myös perustettavaksi teollisuusympäristöjen inventoinnista vastaava toimikunta, jonka ensisijainen tehtävä olisi teollisuusympäristöjen inventointi, tavoitteiden määrittely ja luettelointiohjelmien laatiminen.

Kerrostumia eri aikakausilta

Olavi Syrjänen totesi, että useat paikkakunnat ovat syntyneet teollisuuden ympärille. Teollisuus on aikaa myöten kehittynyt suurteollisuudeksi. Näin paikkakunnalla on kerrostumia eri aikakausilta.

Kun teollisuuden prosessi muuttuu ei rakennuksia ehkä enää voi käyttää. Tällöin teollisuus joko etsii rakennuksille uutta käyttöä tai pyrkii muuttamaan rakennuksia uuden prosessin mukaisiksi.

Kun teollisuusrakennuksia määrätään suojeltavaksi määräys voi olla ristiriidassa kannattavuuskriteerin kanssa. Ongelmana onkin, että ei ole olemassa objektiivisia kriteerejä siitä, minkälaisia rakennuksia pitää säilyttää. Säilyttämistapauksissa, joissa on rahasta kysymys olisi tärkeää, että olisi olemassa valtakunnalliset kriteerit,

jolloin voitaisiin mahdollisimman objektiivisesti harkita, milloin rakennus pitää säilyttää.

Hannu Soikkasen mielestä emme tiedä menneiden aikojen ihmisten kokemuksista, vaikka tunneimmekin ne olosuhteet, joissa he ovat eläneet. Tiedämme vähän varsinkin ihmisistä, jotka eivät ole olleet aktiivisia, vaikka he muuten ovat olleet hyvinkin merkittäviä. Esimerkkinä Hannu Soikkanen mainitsi naiset, joista tiedämme varsin vähän. ”Minusta tuntuu”, Hannu Soikkanen sanoi, ”että joskus tulevaisuudessa tulee demokratian hetki, jolloin kysytään mitä se suuri enemmistö ajatteli, vai ajattelikko se mitään. Tälle tasolle etsiytyvää dokumentointia kaivataan.”

Henkilöstölehti tärkeä dokumentti

Eero Niinikoski painotti yritysten henkilöstölehtien merkitystä dokumentoinnissa. ”Aikaisemmin firmalehtiin suhtauduttiin ehkä jossakin määrin huvittuneesti ja ne olivat jonkinlaisia harrastuskirjoittelun areenoita. Nyt henkilöstölehtiä toimittavat ammattitaitoiset ihmiset, jotka suodattavat materiaalia valmiiksi tuleville historiankirjoittajille.” Eräs alue on valokuvadokumentointi, joka pitäisi hoitaa suunnitelmallisesti. Samoin voidaan työmenetelmiä kuvata filmille. Nyt on video tulossa tilalle halvempänä menetelmänä.